

I. ULUSLARARASI **HACI BEKTAŞ VELİ** SEMPOZYUMU

07-09 MAYIS 2010 ÇORUM

Cilt I

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
HACI BEKTAŞ VELİ ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ

I. Uluslararası
Hacı Bektaş Veli
Sempozyumu

YAYIN EDİTÖRLERİ

Prof. Dr. Osman EĞRİ
Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL
Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Osman EĞRİ
Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL
Yrd. Doç. Dr. Habib AKDOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU
Yrd. Doç. Dr. Merin UÇAR
Öğr. Gör. Veysel DİNLER
Haydar GÖZÜYLMAZ
Mustafa YÖNDEMLİ
Ceyhun Ulaş SOLMAZ
Ramazan GÜL
Fatih AKMAN
İshak DEMİR
Hatice KIR

TASARIM & BASKI

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
Cevizlidere Cad. 1237. Sok. No: 1/17 Balgat/ANKARA
Tel: 0312 472 37 73
www.sfn.com.tr

DAĞITIM

Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi
Mimar Sinan Mahallesi 3. Cadde İlahiyat Fakültesi B Blok 3. Kat PK19100 ÇORUM
Tel: 0364 234 63 58 /1144-1145 web: <http://hbektas.hitit.edu.tr>

I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu –Sempozyum Bildirileri-

Baskı Yeri ve Yılı: Ankara 2011

ISBN: 978-605-872-93-08

Eserde yer alan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin ilmi ve hukuki sorumluluğu sahiplerine aittir.

MENKİBE-İ HAZRET-İ TEVFİK BABA

Yrd. Doç. Dr. Ömer SAVRAN

Karabük Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyat Bölümü

Dr. Muhammet İNCE

Karabük Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyat Bölümü

ÖZET

Hemen her inanç ve düşünce mensupları fikir ve öğretilerini daha fazla insana ulaştırmak gayesiyle çeşitli iletişim imkânlarından yararlanmaya çalışmışlardır. İncelememizde ele aldığımız Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba adlı çalışma da bu manada Bektaşilik düşüncesini anlatmak maksadıyla kaleme alınmış bir menkıbedir. Eserde “dört sütun, devlet, sıhhat-i vücud, marifet, rağbet, baht ve Tevfik Baba” gibi sembolik şahıs ve kavramlar etrafında genelde İslam’da özelde ise Bektaşilikte bir müridin kat etmesi gereken merhaleler kısa bir hikâye ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hacı Bektaş Veli, Tevfik Baba, Tasavvuf, Bektaşilik, Menkıbe.

GİRİŞ

İslam ve Türk kültüründe insanın hüner ve erdemlerini anlatan birçok eser yazılmıştır. Bunların içinde menâkıbnâmeler dikkat çekicidir. Değişik konularda yazılan ancak tasavvufun gelişmesiyle birlikte yaygınlaşan menkıbeler, ilk başlarda tasavvuf büyükleri ve tarikat önderlerine yazılırken daha sonra bu çerçeveye genişleyip tarikat içindeki ermişlerin hakkında da yazılır olmuştur.¹

Genelde keramet türünde olağanüstü olayları içeren menkıbeler, özellikle halk arasında büyük yer edinmiş ve konu edindikleri şahsiyetler hakkında bilgi vermesi açısından önemli bir kültür kaynağımız olmuştur. Bunun en bariz örneği Alevi-Bektaşî toplumları arasında kutsal olarak bilinen “Velâyetname”dir. Nitekim Velâyetname, Hacı Bektaş Veli’nin hayatı etrafında teşekkül eden menkıbelerden oluşan bir eserdir. Dolayısıyla Hacı Bektaş Veli’nin şahsiyeti ve Bektaşiliğin anlaşılmasında menkıbeler ayrı bir önem arz etmektedir.

İki ana bölümden oluşan “*Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba*” adlı bu çalışmamızda önce Bektaşilik hakkında kısa bir bilgi verilmiş daha sonra da eserin özeti yapılarak metni ortaya konulmuştur.

1. Bektaşilik

Horasan’dan gelen Hacı Bektaş Veli’nin kurmuş olduğu Bektaşilik,² 13. Asırda Anadolu’da kurulan ve gittikçe geniş halk kitlelerine ulaşan bir tarikattır. Hacı Bektaş Veli, Anadolu’da kurulan ilk halk tarikatı sayılan Babailiğin müritlerinden ve Baba İshak zamanında bu tarikatın büyüklerindedir. Baba İshak,

¹ İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ankara 1995, s. 329.

² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşilik”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.5, s. 373

çıkardığı ihtilal neticesinde idam edilince açıkta kalan Babailer, Hacı Bektaş Veli'nin çevresinde toplanır ve onu "pir" olarak seçerler.³

Bektaşilik, ahilik teşkilatıyla birleşmesinden sonra büyük rağbet görür. İlk Osmanlı sultanlarının da bu tarikata değer vermelerinin bir sebebi de budur. Osmanlı hükümdarlarının kurdukları yeniçeri ordusunun manevi hayatını ve disiplinini Bektaşiliğe bağlarlar. Yapılan fetihlerde bu tarikatın manevi terbiyesi ve disiplininin büyük bir önemi ve tesiri vardır.⁴

15. yy sonlarında tarikatın büyük şeyhlerinden olan Balım Sultan bazı yeniliklerle Bektaşiliği daha da kuvvetlendirir. Ancak 1826 tarihinde II. Mahmut'un Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmasıyla birlikte Bektaşilikle olan gönül bağlarından dolayı Bektaşiliği de yasaklar. Bunun neticesinde Bektaşiler tekkelere kapatılır, bazı Bektaşilerin önde gelenleri idam edilir, bazıları sürgüne gönderilir, geri kalanlar ise Sünni kılığına bürünürler. Bu tarihten itibaren Bektaşiler bir süre faaliyetlerini gizlerler.⁵

Bu yasağın ardından 1839'da ilan edilen Tanzimat fermanıyla rahat bir nefes alırlar. 19. yy ortalarına doğru Bektaşilik tekrar yayılmaya başlar ve özellikle yüksek zümrelerde kabul görür.

Sultan Abdülaziz'in iktidarı döneminde ((1839-1861)) yaşanan bu rahat ortamda Bektaşilikle ilgili yayınlarda da dikkate değer bir artış olur.⁶ Aralarında *Menkıbe-i Hazret-i Tefvik Baba*'nın da bulunduğu o dönem eserlerinden bazıları şunlardır:

1. Haşim Baba Divanı (Üsküdarlı Haşim Mustafa Baba)
2. Nesimi Divanı
3. Hüsniyye
4. Tahmis-i Derviş Azbi, Divan-ı Mısri Efendi (Azbi Baba)
5. Makalat, Hacı Bektaş Veli
6. Nazm u Nesr-i Virani Baba
7. Türcü Baba Divanı
8. Menkıbe-i Hazret-i Tefvik Baba

³ Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB., İstanbul, 2001, s. 293-94

⁴ age, 294

⁵ age, 294

⁶ İlber Ortaylı, "Tarikatlar ve Osmanlı Dönemi Yönetimi", *OTAM*, sayı 6, 1995, s.287.

2. Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba

1870 tarihinde İstanbul'da basılan *Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba* adlı bu eser, Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Nuhoglu Bölümünde 159684 numara ile kayıtlıdır.

Eserde, bir müridin kat etmesi gereken merhaleler ile Bektaşilikte pir olabilmenin ve postnişinliğin vasıfları kurgulanan bir hikâye ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Yazar, menkıbede birçok tasavvufi kavram ve ifadeye yer vermiştir. Hikâyeye göre iki kişi manevi bir yolculuğa çıkarlar. Bilindiği gibi bu yolculuğa “seyr ü sulûk” denilir. Yolculara sâlik, derviş, mürit gibi isimler verilir.

Yolcuların iki oluşu salikte olması gereken maddî ve ruhî birlikteliği gösterir. Dört sütunlu saray (kasr) ise, dört ana esası yani “şeriat, tarikat, marifet ve hakikat” mertebelerine işaret eder. Bektaşiliğin kırk kapısına bu ana kapılardan girilir:

“Devlet”, şeriat makamı; “sıhhat-ı vücut” tarikat makamı; “marifet” marifet makamı; “rağbet, ve baht” ise hakikat mertebelerinin menzilleridir.

Menkıbedeki “Tevfik Baba” ise sembol bir isim olup her asırda bir tane olan “insan-ı kâmil”i temsil eder. Buna “mürşid-i kâmil”, “kutbu'l-aktâb”, “sâhib-i zaman” gibi adlar da verilir. Bu kişinin Allah'ın izniyle âlemde tasarruf yetkisi vardır.

Menkıbenin iskeletini oluşturan bu temel kavramların yanı sıra, “seyahat, seyyah, zıkr, fikr, ibn-i vakt, tayy-ı merâhil, kat-ı menâzil, çâr sütun, kasr-ı muallâ, mihman, müzayaka, sadr-ı kasr, âlem-i fanî, hayret, iltifat, atıye-i rabbâniye, mazhar-ı feyz, müflis, lezzet, ihsan-ı ilahî, gazap, pîr, rû-şen-zamir, zerre-i âfitab, bi'at, irşâd” gibi tasavvufla ilgili ifade ve terimlere de sıkça yer verilmiştir.

2. 1. Menkıbenin Özeti

Eski zamanlarda **iki abdal**, seyahat amacıyla sefere çıkarlar. Rum diyarından çıkıp İran, Turan ve Hindistan'ı geçip otuz konak mesafesinde bir sahraya varırlar. Bu sahranın ortasında **dört** sütun üzerinde büyük bir saray görürler ki insanoğlu böyle bir sarayın daha önce benzerini görmemiştir.

O iki derviş, o gün orada misafir olurlar. Gece olunca acaba bu benzersiz saray hangi padişahın himmetiyle yapılmış, diye düşünürler. Sabah olunca o mekânın doğu tarafından mücevherlerle donatılmış ne insan ne de diğer varlıklara benzeyen kendine mahsus bir şekli olan bir şahıs, sarayın merdivenlerine çıktığında dervişlere yönelip:

“Ey dervişler, benim sarayımda ne işiniz var?” diye sorunca dervişler: “Efen-dim biz seyyahız şimdi gideriz. Fakat sorun şudur ki siz kimsiniz?” diye sorduklarında o zat, tecelliyat-ı ilahiyeden bize “**devlet**” derler. Kim bizim nazarımıza nail olursa dünya ve âhirette sıkıntı çekmez, der. O sırada sarayın kuzey tarafın-

dan bir zat daha gelir. Saraya çıktığında başta oturan devlete: “Ben varken nasıl başta oturursun?” deyip azarlayınca devlet: “Mekânın şerefi oraya oturanlardır” (*şerefü'l-mekân bi'l-mekin*) diye cevap verince aralarında tartışma başlar. Bunun üzerine orada bulunan dervişleri hakem tayin ederler. Dervişler, sonradan gelen şahsa: “Devlet denen bu zatın sözlerini işittin, sen ne dersin?” deyince o zat: “Ona devlet derlerse bana da kerem-i Bârî’den *“sıhhat-i vücud”* derler ki *benim iltifatıma mazhar olamayan bir kimsenin ne dünyada ne de ahirette refaha kavuşması mümkündür.*” der.

Hakemler, bu sözü makbul görüp “*Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi*” ifadelerinde olduğu gibi “*Sıhhat-ı vücud olmadıkça devlet-i dünyaya itibar olunmaz.*” diyerek *sıhhat-ı vücudu, devlet-i dünyanın önüne geçirirler.*

Bu esnada sarayın güney tarafından bir zat çıkar gelir. O da saraya çıktığında başta olan sıhhate, bu makama neden çıktığını buranın kendisine ait olduğunu söyleyince aynı tartışma bunların da arasında başlar. “*Sıhhat-ı vücud*” bu makamda bulunmanın gerekçesini anlatır.

O zat da kendisinin “*marifet*” olduğunu ve bu makamda olmasının gerekçelerini sıralar. (Benim feyzime mazhar olan müflis, Karun’un malına sahip olur. Hasta olan sıhhatle yüce devletlere kavuşur. . .) hakemler tarafından başa geçmeye layık olduğuna karar verilir ve başa geçirilir.

Tam o esnada “*riğbet*” olduğunu söyleyen bir zat daha gelir. O da saraya çıktığında marifete sert bir edayla neden makamında oturduğunu bu makamın kendisine ait olduğunu gerekçeleriyle anlatır. (Benim iltifatıma nail olmayan marifet, yok gibidir. Her marifetin şanı benimle ancak ortaya çıkar...) der ve başa geçirilir.

Yine bu sırada sarayın batı tarafından bir zat gelir. Bu da “*bahr*” olduğunu söyler. Saraya çıktığında bu makamın kendisinin olduğunu gerekçeleriyle anlatır ve ardından o başa geçirilir.

Son olarak sarayın üst tarafından taç sahibi, parlak yüzlü bir “*pir*” gelir. Kendinden önce o makama oturan zatların tümüne yönelerek makamın kendisinin olduğunu söyler. İsminin “*Tevfik Baba*” olduğunu söyleyen bu zat “Eğer ben olmazsam sizin sıraladığınız özelliklerden hiçbiri tam anlamıyla gerçekleşmez”, der. Bunun üzerine orada bulunanların hepsi gelip *Tevfik Baba*’ya biat ederler. Sarayda misafir olan dervişler de bu olaydan sonra seferlerinin amacına ulaştığını ve irşat olduklarını söyleyip geri dönerler.

2. 2. Eserin Metni

Zamân-ı sâbıkda gürûh-ı âbdâlandan iki kimesne seyâhât kasdıyla seyâh olup vardıkları mahalde evvelki gün oldukları mahallin sohbetini zikr degil fikr dahi itmeyüp

Geç gecinden ibn-i vakt ol gözle hâl
Ey gönül ferdâ gamın ferdâya sal

beytiyle hemîşe tayy-ı merâhil ü kat-ı menâzil iderek diyâr-ı Rûm'dan çıkub İrân u Turanı deşt-i Kıpçağı ve ülke-i Hindustânı güzâr idüb nice müddet bu minvâl üzere ahvâl-i 'âlemi seyrân u geşt, deşt-i sahrâyı bî-pâyân iderek, bir mahall-i ferah-fezâyâ vardılar ki *dâiren mâ-dâre* otuz konak mesafede şecer u semerden eser olmayub ol-mikdâr-ı mahallin çâk-ı kutbı merkezinde "*çâr sü-tun*"üzre bir "*kasr-ı mu'allâ*"ki zîr-i tâk-ı felekde misli çeşm-i beşerden nihân ve tezyîn-i nümâyîşi hâric ez beyân bir mahal-i dil-küşâ gördiler ki medd-i baser ü letâfet hevâsına erbâb-ı hevâ hayrân.

Mezbûrân dahi ol şeb mehtâbda anda mihmân olup âyâ böyle bir kasr-ı matbû'-ı bî-nazîr kangı şâh-ı sâhib tab'ın şeref-i himmetiyle ma'mûrdur fikr iderek sabah olup hurşid-i ziyâ-küster şeref-i nûr ile cihânı münevver eyledikde gördiler ki mahall-i mezkûrun meşrik tarafından mücevhere müstağrik, nev'-i benî âdemden degil ve hayvân-ı sâireden dahi olmayup şekl ü şemâili kendüye mahsûs ve nâtik olarak bir şahs nerdübân-ı kasra müteveccih olup bâlâsına su'üd eyledik de mezbûrâna: "Bakın dervişler, bu benüm kasr-ı mahsûsamda işiniz nedür?" didikde mezbûrlar dahi "Efendim seyyahüz. İnfî'âl itmen şimdi giderüz. Lakin müşkil oldur ki efendim kimsiniz ecnâd-ı mülkden yahud kerrûbiyândan kangı zât-ı mühteremsüz. " deyü suâl eylediklerinde ol zât-ı semâhat-sıfat dahı hitâb idüb "tecelliyât-ı ilâhiden "*devlet*"didikleri zât biziz ki her kim nazar-ı âtufatımıza tesâdüf ide ilâ âhirü'l-'ömr devlet ü servet ile demler sürüp bu 'âlemde degil âhiretde dahi müzayaka çekmeye" didikde seyyâh-ı mezbûrlar şükr idüp esnâ-yı seyâhatda çekdikleri mihneti ferâmûş idüp safâ-yı hâtıra müterakkib iken, yine kasr-ı mezbûrun *şimâl* tarafından bir nev' mahlu-katdan bir zât dahi zuhûra gelüp bâlâ-yı kasrı teşrifinde dervişlere nev'an iltifât ile sadr-ı kasrda olan devlete: "Bak bre herif, benüm kasrımında ben var iken nice tasaddur idebilürsün, kalk!" deyüp âzâr itdikde, mezbûr dahi cevâbında "Ben devletem nice tasaddur itmeyem, '*şerefü'l-mekân-bi'l-mekân*' olup sadr benüm vücûdum ile mevcûddur" deyüp, hulâsa-i kelâm niza'a şurû' eylediklerinde bakdılar ki olacak degil bunlar dervişleri hâkim nasb idüp "Niza'ımızı 'adâlet üzere fasl eyleyin!" didiklerinde, dervişler dahi li-ecli'l-murafâ'a sonradan gelen zâta hitâb idüp didiler ki "İşitdin mi, tecelliyât-ı ilâhiden devlet didikleri zâtın kavline ne dersin?" dediklerinde ol-zât-ı sûtûde-sıfat dahı cevâba gelüp didi ki:

"Ana devlet dirler ise kerem-i Bâriden "*sıhhat-ı vücûd*"didikleri zât da benim ki bu 'âlem-i fânide mazhar-ı iltifâtım olmayan zi-rûh refâhiyeti dünyâda degil, kusûr-ı esbâbi sebebiyle âhiretde dahi görmesi meşkûkdur" didikde, tarafeynin cevâpları ba'ze'l-muhâkeme sıhhat-i vücûda didiler ki:

"Sahîh-i kelâmınızı bir vecihle reddin imkânı olmayub '*Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi*' meselince vakı'a sıhhat-ı vücûd olmadıkça devlet-i

dünyâya i'tibâr olunmaz. ” deyü cevâb verilüp, *sıhhat-i vücûd devlet-i dünyâ'ya* tasaddur eyledikde, bunlar bu hâlin hayretinde iken sahrâ-yı mezbûrun cenûb tarafından bir zât dahi zuhûr idüp bâlâ-yı kasra müteveccih oldukda, gördiler ki bu dahi nev'-i beşerden hâric bir zât ki dervişlere kat'a iltifât eylemeyüp ancak sadırda olan sıhhate “Bak bre oğlan, benüm sadrımda işin nedür ve ne münâsebetle bu makâma tasaddur itmişsin?” deyüp bu dahi nizâa tasaddi idüp sadr-nişin olan sahhât-ı vücûd dahi iddi'â-yı sâbıkasını ba'del-beyân kemâ fi'l-evvel mürafâ'ya duruldukta, dervişler “Ey zât, sen de ne dersin?” deyü sûâl eyleyüp ol dahi cevâbında didi ki:

“Ana sıhhat-i vücûd deyüp beyân itdiği muhasenâtı zâhir ise bana da 'atiye-i rabbâniyeden “*ma'rifet*” dirler ki benüm ednâ mazhar-ı feyzim olan müflis, mâl-i Kârûn'a vâsıl ve haste vü hicrâna dahi isâl-ı matlab sıhhat ile yüce devletler hâsıl olur.

Hulasa-ı kelâm feyzimize nâil olmayan devlet ü sıhhatda lezzet olmadığı bî-ıştibâhdür. ” didikde bunun dahi kelâmı vâkı'a mutâbık olup “Yalnız devlet ü sıhhat ile ma'rifetsüz adam adam olmayup ma'rifetdür kişiyi adam iden dünyâda” deyüb ma'rifet devlet ve sıhhat üzere tercih olunup tasaddur eyledikde, yine kasr-ı mezbûrun cenûb tarafından bir şahs-ı 'acibü'l-heykel dahi zuhûra gelüb kasra su'ûd eyledikde sâdırda olan ma'rifete 'ünfle hitâb edüp “Bre şaşkın herif, benim mahallimde oturmak haddin midir?” deyüp niza'a şurû' ve kemâ fi's-sâbık murafâ'ya duruldukda müteseddir-i kasr-ı 'âlî olan ma'rifet iddi'â-yı sâbıkasını ba'del-beyân, dervişler ol zâta dahi: “Ne dersin?” dediklerinde ol zât dahi: “Belî ol devlet ü sıhhat anunla lezzet bulucak ma'rifet derler ise, bana da ihşân-ı ilâhiye ile “*rağbet*” derler ki benim de nâil-i iltifâtim olmayan ma'rifet ‘*ke en lem yekün şeyen*’ kabîlinden olup her ma'rifetin kadr ü şânı benimle nü-mâyândır. ” dediginde cevâbı tahsîn olup devlet ü sıhhat ü marifet üzere takdim ile rağbet ba'de't-tesaddur, yine kasr-ı mezbûrun garb tarafından hoş endâm u serv gibi refât hırâm iderek bir zât-ı mahbûbü'l-kulûb dahi zuhûra gelüb kasra ba'de's-su'ûd, baktı ki rağbet sadr-nişîn olmuş.

Hande-i ta'accüb ile “Be ne ahmak adamlarsız ki benim yerime oturursuz. ” dedikde, *rağbet* dahi gazaba gelüb muhasenât-ı ma'lûmesini ba'del-beyân, ol zât-ı hoş hirâma dahi suâl-ı evvelde şu vecihle cevâba âğâz ider ki:

“İhşân-ı ilâhiye ile rağbet dirler ise, bana da 'atiye-i semedâniyeden “*babt*” derler ki benim ednâ zîr-i sâye-i himâyetimde olan zevât-ı kirâm, her ne kadar bî-kes nâ-kâm ise de anı da nâil-i devlet ü samân-ı bî-pâyân olup ve haste vü miskini dahi o anda vâsıl-ı sıhhat-i câvidân ider. Ve ebleh ü câhil olsa dahi ma'rifet-i gün-a-gün ile Eflâtûn-ı zamân olup hulasa erâzil ü medhûl ü bî-kadri dahi şeref-i himâyetim hasebiyle rağbet ü teveccüh kılup nâs, mekrûhâtını fi'l-hâl muhasenâta tebdil ile kesb-i şöret ü şân-ı bî-pâyân ideceği müstağni 'anı'l-bürhândur. ” dedikde zevât-ı sâmi'in bu kelâmı bir vecihle red idemeyüp derviş-

lerden dahi bir ferd cevâba kâdir olmadıklarından, baht cümleye tefevvük ile tasaddur eyledikten sonra.

Yine sahrâ-yı mezbûrun taraf-ı âsumâniyesinden baktılar ki sâhibüt-tâc bir *pîr-i rû-şen-zamîr* ki cebhe-i sa'adetinde nûr-ı imân lem'ân iderek zuhûr idüp gelür. Vakı'a şöyle tasavvur olunur ki zerre-i âfitâb-nigebi nice derd-mendânı ihyâ idecegi yek nazarda 'iyân, ve edna 'akl u 'izân ile nümâyândur. Hemân bâlâ-yı kasrı teşrifinde ol zât-ı müstevcibü'l-berekât cümleye birden hitâb idüb:

“Bre süfehâ-yı rûz-gârlar, benim kasr-ı mahsûsamda tasaddurunuzda kangı kitâbda musâğ, ve bu âlemde bensiz kangınızın yüzi ağ olabilür ki böyle bî-edibâne hareketle cüret idebildiniz. ” didikde evvelâ *devlet*, 'alâ tarîki'l-iştikâ sıhhatdan feryâd idüp, *sıhhat* dahi ma'rifetden; *ma'rifet* dahi rağbetden; *rağbet* dahi bahtdan feryâd eylediklerinde fakat *baht* cüret ü cesâret idüp cevâbında:

“Be hey sultânım, benim bi'l-vücûh cümleye rüchânımda kimin şüphesi vardır.” dedikde ol pîr-i rû-şen zamîr dahi hemân ğazab-âlûd cevâba tasaddi idüb:

“Bre şaşkınlar, 'inâyet-i Hak ile bana da “*Tevfik Baba*”dirler ki bu 'âlem-i mükâfatda ben olmadıkça bir şeyin aslı olmayup *el-'iyâzu billâhi ta'alâ*, mahrûm-ı sâye-i 'âtıfatum olan nâ-kâm taht-ı Süleymâni'ye mâlik dahi olsa devlet, şevket ü haşmeti ki nakşı ber-âb u mevce sadamât-ı rûz-gâr-ı rûz-gâr ile ber-bâd nâ-yâb olup hulâsa bensiz birinizin iddi'â ve akvâli hâsıl u ahsen-i hitâma vâsıl olmak ihtimâli olmadıĝı, *ke'ş-şemsi fi vasati'n-nehâr* idüĝi bi'l-cümle ma'lûm-ı kibâr u sigâdur.

Ancak cenâb-ı hakîm-i mutlak bu 'abd-i hâlisini her kimin hem-'inânı iderse cemî-i 'ilel-i humûm u gumûmdan ma'dûm olup mazhar-ı devlet-i dâreyn idüp vücûdi sıhatda, ve sâhib-i ma'rifet u ma'rifetine 'âlemiyân, rağbetde olduktan mâ 'adâ *beyt-i tali*'i dahi burc-i sa'âdet üzre *ke'l-kameri beyne'n-nücûm* olup mül-tecâ-yı eşraf-ı enâm ve mahall-i hall-i 'ukd-i hâs u 'âm ider. ” didikde sâmi'inden zevât-ı mütekaddimin bu kelâmı hayr encâmı teslîm ü kabûl ve kendülere nisbet iderek mukaddimen eyledükleri iddi'âdan nükûl idüp müşârün ileyhi Tefvik Baba Hazretleri sadr-ı mezkûre bi'l-'iz ve'l-ikbâl te'yîden cülûs eyledikde bunlar dahi **bi'at** eyleyüp dervişler de “İy vallahi 'azîzim bizleri de âĝâh ve seyâhatımızı dil-hâh üzere tekmiil eylediniz. ” deyüp yed-i sa'âdet pey-vestün ba'de't-takbîl her birerleri **irşâd** olup mahallerine 'avdet eylediler deyü bu hikâye-i 'ibret-nümâya hüsn-i nizâm ve tertîb-i intizâm virildi.

Ümîddir ki mütala'a iden yârân iş bu şifâ-yı derd-mendân u meded-res üftâdegân olan tevfik-i 'illiyeye-i hakîm-i lem yezelîyi her derde 'ilâc *birrû's-sâ'e* bilüp

İbtidâ-yı 'amelin âhiri der-pîş gerek
Kâr evvelde kişi 'âkibet-endiş gerek

diyerek cenâb-ı vâhibü'l-âmâl hazretlerinden hemvâre isticlâb-ı tevfiğin esbâbına kemâl-i sa'y u gûşuş eyleyüp 'avâriizât-ı ekdâr ve tasarrufât-ı 'illet-âmîz-i rûz-gârdan masûn ve me'mûn olmak umurlarında muvaffak bi'l-hayr olalar.

Vesselâm. (1286)

SONUÇ

İncelememizde tanıtmaya çalıştığımız “*Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba*” adlı eser; “devlet, sıhhat-ı vücut, ma'rifet, rağbet, baht ve Tevfik Baba” gibi altı temel kavram ve bunları açıklayan diğer ifadelerden oluşmuştur.

Tevfik Baba'nın da ifade ettiği üzere menkıbede dile getirilen hususlar, okuyanlar tarafından ibret alınması için yazılmıştır. Yazar, kendince önemli gördüğü tasavvufa ve tarikat anlayışına ait bazı kavram ve hususları bir hikâye çerçevesinde anlatmaya çalışmıştır.

“*Menkıbe-i Hazret-i Tevfik Baba*” adlı çalışmamızda ortaya koyduğumuz dil malzemesinin konuya ilgi duyan araştırmacılara katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Refik. "Osmanlı devrinde Rafizilik ve Bektaşilik", DEFM, IX 1932.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, I-XII, İstanbul 1309.
- Ahmet Rifat Efendi, *Mir'âtü'l-Mekâsid fi Defi'l-Mefâsid*, İstanbul, 1293/1876.
- Atalay, Besim, *Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul 1341.
- Baha Said, "Bektaşiler", TY, sy. 28 (1927).
- Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB. , İstanbul, 2001.
- Bardakçı, Cemal, *Kızılbaşlık Nedir?*, İstanbul 1945.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I-III, İstanbul, 1243/1933.
- Celalettin Ulusoy, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Alevî-Bektaşî Yolu*, Hacıbektaş 1980.
- Elvan Çelebi, *Menâkıbü'l-Kudsiyye*, İstanbul 1984.
- Eröz, Mehmet, *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik*, İstanbul 1977.
- F. W. Hasluck. *Bektaşilik Tetkikleri*, İstanbul 1928.
- Gölpınarlı, Abdülbâkî, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İstanbul 1992.
- Hacı Bektaş Veli, *Makâlât*, (Haz. . Esat Coşan, Sad. Hüseyin Özbay) Ankara 1990.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şuarâ* I-II, (Nşr. İbrahim Kutluk), Ankara 1989
- Köprülü, Mehmed Fuad, "Anadolu'da İslamiyet", DEFM, sy. 4 (1338)
- _____, "Bektaş", İA, II.

- _____, "Bektaşiliğin Menşe'leri", TY, sy. 8.
- _____, "Mısır'da Bektaşilik", TM, VI (1939).
- _____, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 2004.
- Ocak, Ahmet Yaşar, "Bektaşilik", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. 5.
- _____, "Kalenderiler ve Bektaşilik", *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İstanbul 1981.
- _____, *Babailer İsyanı*, İstanbul 1980.
- _____, *Bektaşî Menkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983.
- Ortaylı, İlber, "Tarikatlar ve Osmanlı Dönemi Yönetimi", *OTAM*, 1995.
- Öztelli, Cahit, *Pir Suttan Abdal*, İstanbul 1971.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, İstanbul 1990.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1995.
- Yıldırım, Dursun, *Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar*, Ankara 1976.